

УДК 005.591.4

**ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА****Федорова В.А., к.е.н.  
Булигіна О.К.***Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара*

У цій статті досліджено сутність поняття управління оборотними активами підприємства, охарактеризовано її склад та визначено основні фактори, що впливають на її формування. Ми переглядаємо усі особливості управління необоротними активами підприємства. Представлені головні терміни, склад необоротних активів, мета управління необоротними активами, можливі варіанти підвищення ефективності управління необоротними активами, аналіз зовнішнього середовища. Досліджено роль у формуванні загальних активів підприємства та запропоновано основні напрями вдосконалення політики управління необоротними активами. Тут розгортаються головні економічні процеси, забезпечується рішення економічних і соціальних задач, складаються виробничі відносини. Таким чином, вивчення необоротних активів підприємства, спрямоване на пошук шляхів більш ефективного їх формування та використання, стає усе більш актуальним, а сама ця проблема набуває великого значення.

**Ключові слова:** активи, оборотні активи, необоротні активи, баланс, прибуток, аналіз, підприємство, бухгалтерський облік, амортизація.

UDC 005.591.4

**EVALUATION OF THE MANAGEMENT OF NON-CURRENT ASSETS IN THE ENTERPRISE****Fedorova V., PhD in Economics  
Bulygina A.***Dnipropetrovsk National University Oles' Hochar*

In this article the essence of a concept of circulating asset management of the entity is researched, its structure is characterized and the major factors influencing its forming are determined. We look through all features of management of irreversible assets of the entity. The main terms, structure of non-current assets, the purpose of management of irreversible assets are provided; options of increase in effective management of irreversible assets, the analysis of the external environment are possible. The role of non-current assets in forming of general assets of the entity is researched and the main directions of enhancement of policy of management of irreversible assets are offered. Here the main economic processes are developed, the solution of economic and social tasks is provided, and there are relations of production. Thus, the studying of non-current assets of the entity sent to search for ways of their more effective forming and use becomes more and more urgent, and this problem purchases great value.

**Keywords:** assets, current assets, non-current assets, balance, profit, analysis, the company, accounting

**Актуальність проблеми.** В умовах сучасної економіки головною метою підприємства – створення умов для розвитку підприємства, підвищувати свого рівня і кваліфікації робітників, залучення інвестиційні, оперативно реагувати на ринкові зміни. Необоротні активи, як правило, відіграю важливу роль у капіталі підприємства. У процесі управління необоротними активами вирішуються такі комплекси управлінських завдань: обґрунтування можливих форм оновлення основних виробничих засобів, визначення потреби в їх нарощенні та можливих способів розширення, формування необхідних фінансових ресурсів, підвищення ефективності використання введених в дію основних засобів.

**Аналіз останніх наукових досліджень.** Теорія і практика управління необоротними активами сучасного підприємства представлена в роботах вчених - Волкова О.І., Коробов М.Я., Покропивний С.Ф., Лишиленко О.В., Балабанов І.Т., Бутинець Ф.Ф., Шелудько В.М., Ван Хорна Дж.К. та інших. Всі ці науковці управлінню необоротними активами приділяють особливе місце в системі підприємства. Розробки системи управління необоротними активами відносяться в основному до підприємств, що працюють у відносно стабільною і передбачуваною економічному середовищі, в той час як проблеми управління необоротними активами в умовах економіки.

**Метою роботи** є аналіз, оцінка та виявлення проблем управління необоротними активами на підприємстві у сучасності.

**Вкладення основного матеріалу дослідження.** Важливим моментом розроблення раціональної фінансової стратегії є діагностика внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства. Діагностика внутрішнього середовища включає розроблення заходів щодо управління оборотними і необоротними активами підприємства.

До оборотних належать грошові кошти, не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання впродовж операційного циклу чи дванадцяти місяців з дати балансу.

Відповідно до П(С)БО 2 “Баланс” необоротні активи – всі активи, що не є оборотними. Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені в використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [1].

Необоротні активи - це матеріальні та нематеріальні ресурси, які належать установі та забезпечують її функціонування і строк корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року.

Строк корисної (очікуваної) експлуатації необоротних активів установи встановлюється міністерством за відомчою підпорядкованістю або (якщо такі нормативні документи відсутні) установою самостійно в момент придбання активу [2].

В економічній теорії під необоротними активами розуміють вилучені підприємством з господарського обороту власні кошти, які обліковуються на балансі.

У бухгалтерському обліку до необоротних активів належать активи, призначені для використання протягом періоду більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік). Тобто вони обслуговують декілька циклів виробництва, не змінюючи при цьому своєї натуральної форми [3].

У складі необоротних активів обліковуються: земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки, споруди, передавальні пристрої, робочі, силові машини і обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, столовий, кухонний та господарський інвентар, обчислювальна техніка, робоча та продуктивна худоба, багаторічні насадження, музейні цінності, експонати зоопарків, виставок, бібліотечні фонди, знаряддя лову, спеціальні інструменти та спеціальні пристосування, білизна, постільні речі, одяг та взуття, тимчасові не титульні споруди, природні ресурси, інвентарна тара, матеріали довготривалого використання з науковою метою, авторські та суміжні з ними права, права користування природними ресурсами, майном, об'єктами промислової власності, інші матеріальні та нематеріальні активи довготривалого використання [4].

Основна мета управління необоротними активами полягає у забезпеченні їх своєчасного оновлення та ефективного використання. У процесі управління необоротними активами вирішуються такі завдання:

- визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів на простій і розширеній основі;
- визначення потреби в нарощування необоротних активів для розширення обсягів діяльності;

- визначення можливих способів розширення основних виробничих засобів (будівництво, створення, купівля, оренда, лізинг);
- забезпечення ефективного використання раніше сформованих та нововведених основних засобів та нематеріальних активів;
- формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення необоротних активів та оптимізація їх структури.

Організаційними формами оновлення виробничих засобів на простій основі є:

- поточний ремонт - часткове оновлення основних засобів (фінансується за рахунок витрат виробництва);
- капітальний ремонт - значне відновлення основних засобів і часткова заміна їх окремих видів (фінансується за рахунок частини накопичених амортизаційних відрахувань і списується на витрати підприємства);
- придбання нових видів необоротних активів - заміна зношених основних засобів у межах нагромаджених амортизаційних відрахувань.

При розширеному відтворенні формування (будівництво, створення, придбання) нових видів необоротних активів здійснюється із залученням додаткових фінансових ресурсів (зверх накопиченої амортизації): прибутку, довгострокових позик, випуску цінних паперів.

Для визначення потреби у прирості необоротних активів у випадку їх розширеного відтворення аналізуються:

- необхідні додаткові площі та потужності для збільшення обсягів діяльності (якщо не можна підвищити коефіцієнт змінності використання наявних виробничих засобів);
- залишок необоротних активів на початок планового періоду;
- планове вибуття необоротних активів у зв'язку з їх фізичним та моральним зносом [5].

Основні етапи політики управління необоротними активами підприємства полягають у такому:

1. Аналіз операційних необоротних активів підприємства в попередньому періоді. Він проводиться з метою вивчення динаміки загального обсягу і структури необоротних активів, ступеня їх придатності, інтенсивності оновлення та ефективності використання.

2. Оптимізація загального обсягу і складу необоротних активів підприємства. Розрахунки здійснюються з урахуванням виявлених у

процесі аналізу можливих резервів підвищення продуктивного використання необоротних активів у майбутньому періоді.

3. Забезпечення своєчасного оновлення необоротних активів підприємства. При цьому розраховується загальний обсяг активів, що підлягають оновленню в майбутньому періоді, встановлюються основні параметри і вартість оновлення різних груп активів.

4. Забезпечення ефективного використання необоротних активів підприємства. Процедура полягає у розробці системи заходів, спрямованих на підвищення рентабельності і фондівіддачі необоротних активів.

5. Формування принципів і оптимізація структури джерел фінансування необоротних активів. Оновлення і приріст необоротних активів підприємства може фінансуватися за рахунок власних і позикових коштів.

При розробці перспективних планів ефективного управління необоротними активами підприємства враховуються фактори, що призводять до змін їх величини й обсягів довгострокових фінансових вкладень [6].

На ріст обсягів активів можуть впливати як позитивні, так і негативні фактори. До першої групи належить зростання кількості підприємств в економіці України, що пов'язано з необхідністю залучення додаткових господарських засобів, перехід України до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку і, як наслідок, до нових методів оцінки необоротних та оборотних активів, виділення у балансі підприємств у складі необоротних та оборотних активів нових статей, розвиток фінансового ринку та, в результаті, надання можливостей підприємствам здійснювати довгострокові та поточні фінансові інвестиції.

Підвищення ефективності управління необоротними активами полягає в такому:

- формування необхідного рівня інтенсивності оновлення окремих груп операційних необоротних активів за рахунок правильно обраної амортизаційної політики;
- визначення необхідного обсягу оновлення операційних необоротних активів (на простій чи розширеній основі);

- вибір найефективніших форм оновлення окремих груп необоротних активів (шляхом зіставлення вартості оновлення в розрізі його окремих груп).

Аналіз зовнішнього середовища, здійснюється за такими параметрами:

- вивчення динаміки цін на необоротні та оборотні активи;
- аналіз процентних ставок щодо банківських кредитів;
- оцінювання діяльності конкурентів.

За результатами проведеного аналізу виявляються можливі альтернативні варіанти, проводиться їх оцінювання і приймаються остаточні управлінські рішення [7].

Державні (казенні) та комунальні підприємства на рахунках узагальнюють інформацію про наявність і рух необоротних активів, отриманих на праві господарського відання чи праві оперативного управління. Господарські організації (крім державних (казенних) та комунальних підприємств) на окремих субрахунках третього порядку відповідних субрахунків із зазначенням належності до державної та/або комунальної власності відображають контрольовані ними (що перебувають у їх володінні та/або користуванні) необоротні активи, що є об'єктами права державної або комунальної власності і які не увійшли до статутних капіталів господарських товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації) [8].

Економічні показники характеризують не тільки технічні, організаційні і природні умови виробництва, але і соціальні умови життя виробничих колективів, зовнішньоекономічні зв'язки підприємства - стан ринків фінансування, купівлі і продажу.

Від цих умов залежить ступінь використання необоротних і оборотних активів, в тому числі виробничих ресурсів: засобів праці; предметів праці; живої праці. Інтенсивність використання виробничих ресурсів проявляється в таких узагальнюючих показниках, як фондвіддача основних виробничих засобів, матеріаломісткість виробництва продукції, продуктивність праці [9].

Необоротні активи можуть характеризуватися ліквідністю та інвестиційною діяльністю. Ліквідність - це здатність активів перетворюватися в грошові кошти. Баланс підприємств будується за принципом зростання ліквідності [10]. Інвестиційна діяльність —

придбання та реалізація тих необоротних активів, а також фінансових інвестицій, які не є складовими еквівалентів грошових коштів [11].

Багато авторів вважають, що важливе значення для аналізу фінансової стійкості має вивчення структури необоротних активів, відображених в балансі за джерелами їх формування. За даними звітності можна встановити частку необоротних активів, джерелом фінансування яких були залучені кошти. Для цього розраховують коефіцієнт залучених джерел в необоротні активи як відношення суми довгострокових кредитів і позик до суми необоротних активів [12].

Правильне розуміння сутності підприємницької діяльності впливає також із визначення її значення для функціонування ефективної системи господарювання. Воно (значення) полягає насамперед у тім, що підприємництво: по-перше, служить головним фактором структурних змін у системі господарювання; по-друге, створює живильне середовище для конкуренції і завдяки цьому стає своєрідним каталізатором соціально-економічного розвитку країни в цілому; по-третє, сприяє найефективнішому використанню інвестиційних, матеріальних і нематеріальних ресурсів; по-четверте, забезпечує належну мотивацію високопродуктивної праці [13].

Під впливом часу, сил природи та в процесі експлуатації необоротні активи поступово зношуються.

Згідно з П(С)БО 7, амортизація - це систематичний розподіл вартості, яка амортизується, протягом строку корисного використання активу. Вона відображає процес поступового списання (погашення) вартості об'єкта протягом часу його корисного функціонування та забезпечує дотримання принципу нарахування та відповідності доходів та витрат.

Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» амортизація основних засобів нараховується із застосуванням таких методів:

- 1) прямолінійного (прямолінійного списання);
- 2) зменшення залишкової вартості (зниження залишку);
- 3) прискореного зменшення залишкової вартості;
- 4) кумулятивного (суми чисел років);
- 5) виробничого (метод сум одиниць продукції) [14].

Важливим чинником поліпшення використання обладнання служить зниження його простоїв, особливо нового прогресивного

високопродуктивного обладнання. Повна укомплектованість обладнання робочою силою, своєчасне і повне забезпечення робочих місць сировиною, матеріалами, електроенергією, планові здійснення оглядів, ремонтів, ліквідації диспропорцій між технологічними процесами - важливі передумови скорочення і ліквідації простоїв обладнання.

Для визначення непридатності необоротних активів і встановлення неможливості або неефективності проведення їх відновлювального ремонту, а також для оформлення необхідної документації на списання цих активів наказом керівника установи щорічно створюється постійно діюча комісія у складі:

- керівника або його заступника (голова комісії);
- головного бухгалтера або його заступника (в установах і організаціях, в яких штатним розписом посада головного бухгалтера не передбачена, - особи, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку);
- керівників груп обліку (в установах, які обслуговуються централізованими бухгалтеріями) або інших працівників бухгалтерії, які обліковують матеріальні цінності; особи, на яку покладено відповідальність за збереження необоротних активів; інших посадових осіб (на розсуд керівника установи) [15].

**Висновок.** Необоротні активи представляють собою сукупність майнових цінностей підприємства, що багатократно беруть участь в процесі його господарської діяльності та переносять на витрати обігу свою використану вартість частинами.

Науково-технічний прогрес пред'являє підвищені вимоги до мобільності структури і складу необоротних активів. Виникає господарська необхідність не тільки більш ефективно використати основні засоби на підприємствах, але формувати їх склад відповідно до досягнень науки і техніки. Таким чином, забезпечення постійного оновлення основних виробничих фондів передусім диктується всім ходом розвитку економіки. Оновлення фондів - процес, що прискорює збільшення їх об'єму і вартості.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99р. №87// Бухгалтерський облік і аудит — 1999. — №6.- С.17-20.



2. Інструкція з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ. Затверджено наказом Державного казначейства України 17.07.2000 р. №64 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 31.07.2000 р. за №459/4680
3. Бутинець Ф. Ф. «Бухгалтерський фінансовий облік» Житомир: Рута, 2001.
4. Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 31 липня 2000 р. за N 459/4680.
5. Особливості управління необоротними активами [Електронний ресурс]- <http://library.if.ua/book/52/3797.html>
6. Політика підприємства в управлінні необоротними активами [Електронний ресурс]- [http://pidruchniki.com/1593110643650/finansi/upravlinnya\\_neoborotnimi\\_aktivami](http://pidruchniki.com/1593110643650/finansi/upravlinnya_neoborotnimi_aktivami)
7. Оцінювання ефективності управління активами [Електронний ресурс]- <http://studopedia.org/4-175128.html>
8. Інструкція з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ. Затверджено наказом Державного казначейства України 17.07.2000 р. №64 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 31.07.2000 р. за №459/4680
9. Балабанов І.Т. Аналіз и планування фінансово-господарського суб'єкта. – М.: Фінанси та статистика, 1994. – 342 с.
10. Волков О. І. Економіка підприємства. Курс лекції. – М.: Инфра-М, 2001-280с.
11. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Белов, Н. М. Євдокимова, В. Є. Москалюк та ін.; За заг. ред. В.Є. Москалюка. — К.: КНЕУ, 2002. — 252 с.
12. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. — К.: «Знання», КОО, 2000. — 378 с.
13. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства. Підручник. К.:КНЕУ, 2001- 456с.
14. Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»затверджений наказом Міністерства фінансів України №87 від 31.03.99р.// Бухгалтерський облік і аудит — 1999. — №6. — С.21-26.
15. Інструкція з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ. Затверджено наказом Державного казначейства України 17.07.2000 р. №64 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 31.07.2000 р. за №459/4680